

К юбилею Рины Павловны Усиковой

М. Каранфиловский (Скопье, Республика Северная Македония)

**Поэзия Блаже Конеского в переводе на русский язык
[Најновите препевы на руски јазик од поезијата на Блаже Конески]**

Анотация: В статье рассматриваются переводы поэзии Б. Конеского на русский язык. Показано, что, несмотря на некоторые отступления в выборе лексики, стилистических фигур и т. д., мысли, идеи и чувства поэта верно переданы переводчиками и звучат одинаково хорошо как на русском языке, так и на македонском языке.

Ключевые слова: Блаже Конеский, поэзия, перевод

М. Karanfilovsky (Skopje, RN Macedonia)

Poetry of Blaže Koneski translated into Russian

Abstract: The article deals with the translations of Blaže Koneski's poetry into Russian. It is shown that, despite some deviations in the choice of vocabulary, stylistic figures, etc., the thoughts, ideas and feelings of the poet are correctly conveyed by translators and sound equally good both in Russian and in Macedonian.

Key words: Blaže Koneski, poetry, translation

Блаже Конески, како научник, писател и поет, одамна и, релативно добро ѝ е познат на руската научна и културна јавност. Неговите научни дела овојпат не се тема на нашиот интерес, туку тоа се неговите поетски дела и тоа од последниот период на неговиот живот.

Неговите претходни литературни дела ѝ беа достапни на руската читателска публика преку разни антологии или избори од литературата на народите на некогашната југословенска заедница, како еден од највидните македонски претставници во нив, или во избори и антологии на дела од исклучиво македонски автори во последните децении на дваесеттиот век.

Сепак, значаен придонес во претставувањето на поетското творештво на Блаже Конески за руските, но и за другите читатели кои го користат рускиот јазик ширум светот, дава книгата со стихови «Лишение силы», издадена од фондот «М.И. Лермонтов» во Москва 1995 г. во рамките на едицијата «Поэзия славян» во серијата «Македонская поэзия». Нејзини составувачи се поетите Гане Тодоровски и Анатолиј Парпара.

Збирката содржи 41 песна, избор од разни авторски збирки и периоди, претставувајќи солиден пресек на неговото поетско творештво. Препевите се на неколкумина видни руски преведувачи, кои и самите се и поети: Д. Самојлов, И. Фоњаков, А. Наль, Н. Злотников, О. Николаева, Ј. Левитански, М.Зенкевич, Ј. Мориц, В. Корнилов, И.А. Сурков. На крајот од книгата има и краток поговор во кој истакнатиот руски поет Владимир Огнев го истакнува следново: «Своеобразие Конеского в естественном сочетании непритязательной канвы сюжета и мелодии с глубоким интеллектуализмом. Другой приметой стиля Конеского представляется мне изящество миниатюры, пластическое выражение идеи слитности природы и трудового человека.

Поезија Конеского предельно демократична. Прочитайте такие стихотворения его, как “Рожь”, “Пшеница”, “Мак” – чудные олицетворения разных возрастов: девочки, девушки, старухи... Есть в этих маленьких шедеврах что-то от деревенских попевок, святочных колядок, отголосок живописности ряженных. И чистое народное начало: человек и природа едины («В жизни и в смерти», стр. 66).

Македонската поезија е мошне солидно претставена пред руските читатели и во антологијата под наслов «Из века в век» со поднаслов «Поэзия Македонии». Антологијата е издадена во рамките на едицијата «Славянская поэзия XX–XXI», а издавач е реномираниот издавач «Радуга» од Москва во 2002 г. Во антологијата се застапени 47 македонски автори со вкупно 139 песни. Сите песни се објавени во оригинал на македонски јазик на парните страници, а рускиот препев е објавен паралелно на непарните страници. Блаже Конески е прв македонски поет во оваа антологија и е застапен со пет песни («Песја брдце», «Три крупни жени», «Везилка», «За непознатата» и «Тешкото»). Препевите се на: Д. Самојлова («Песја брдце» и «За непознатата»), О. Николаева («Три крупни жени») и М. Зенкевич («Везилка» и «Тешкото»). Во воведот кон оваа серија од антологии за словенската поезија на XX–XXI век воведничарот Вјачеслав Купријанов пишува: «Идея создания славянской поэтической серии пришла поэту Сергею Гловюку как раз на родине славянской письменности, в Македонии, а окрепла уже в путешествиях по Сербии и Черногории. Министерство культуры РФ, издательство “Радуга”, еще не забывшее опыт издания подобных стихотворных сборников, поддержали вовремя эту идею» (стр. 7).

Составувачот на антологијата, истакнатиот руски поет Сергеј Гловјук, во својот предговор кон неа за Блаже Конески го пишува следново: «Среди первой послевоенной генерации следует отметить Блаже Конеского, автора первой грамматики и истории македонского языка. Его поэзия представляет собой удивительное сочетание эпического и лирического начал. Он одновременно и прост и интеллектуален. Его поэзия, с одной стороны, черпает силы в фольклоре, с другой – открыта влияниям других мировых культур. Она не отстраненно-наблюдательного характера и не интеллектуально измышленная, она соткана из жизни и пронизана сердечной болью:

Нити из сердца возьми две, сплетая
Траурно-черную с ниткою красной,
Первая нить – то печаль твоя злая,
Светит вторая мечтой твоей страстной (стр. 12)

Претставува посебно задоволство за нас Македонците фактот на вниманието и грижата што ја покажуваат руските препејувачи со својот однос кон поезијата на Блаже Конески. Може со право да се каже дека руските читатели можат да го

почувствуваат задоволството читајќи ја или слушајќи ја поезијата на Блаже Конески на истиот начин како и македонските читатели. Успешноста на препевите е на мошне високо ниво.

Овојпат предмет на нашиот интерес е најновиот превод на поезијата на Блаже Конески на руски јазик. Станува збор за книгата: Блаже Конески: Послание, стихи во издание на ИПО «У Никитских ворот» (М., 2013). Преводот е на истакнатата руска македонистка Олга Пањкина, која произлегува од школата на академик Рина Усикова. Олга Пањкина ги завршила студиите по македонски јазик на Катедрата за словенска филологија на Филолошкиот факултет при Државниот универзитет «Ломоносов» во Москва и во овој момент е меѓу најафирмираните преведувачи од македонски на руски јазик со сигурно најголем опус на преведени дела од македонската литература на руски јазик.

Преводот е направен според изданието «Целокупни дела на Блаже Конески. Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов, том II. Блаже Конески. Поезија. Книга втора. Скопје, 2011». Изданието содржи и предговор од академикот Милан Ѓурчинов, во кој покрај другото тој пишува:

В настоящем одномнике на русском языке представлена большая часть поэтических творений Блаже Конеского, одной из наиболее значительных фигур литературной, научной и культурной жизни на Балканах в XX веке. Личность Конеского во многом выделяется среди балканских классиков культуры этой эпохи. Ему, представителю малого и на протяжении веков бесправного славянского народа – македонского, исторической судьбой была определена чрезвычайно ответственная роль и многотрудная миссия: он был ученым-лингвистом, кодификатором литературного македонского языка в середине XX века, когда македонский народ получил независимость и государственность, в то же время он был передовой личностью македонской литературы, которая на только что кодифицированном национальном языке за чрезвычайно короткое время сумела выразить себя, особенно в области поэзии, получить многочисленные международные награды и добиться успеха, который перерос национальные рамки (Ѓурчинов 2013, «Послание» 2013, 9).

Во овој зборник влегуваат шесте последни поетски книги на Конески, издадени во периодот од 1987 до 1993 година. Станува збор за збирките: «Послание» (1987), «Црква» (1988), «Златоврв» (1989), «Сеизмограф» (1989), «Небесна река» (1991) и «Црн овен» (1993). Сите овие збирки се тематски и содржински тесно поврзани меѓу себе. Пишувајќи за нив академикот Ѓурчинов истакнува: «В нив поет ведет диалог с тем, что ожидало его все эти годы, одинокого, печального, с пошатнувшимся здоровьем и мрачными думами о неизбежном конце» (Ѓурчинов 2013, «Послание» 2013, 18).

Она што претходно беше кажано во врска со поранешните преводи на поезијата на Блаже Конески на руски јазик и за нивната успешност, со право може да се потврди и сега. Најновиот превод на поезијата од Блаже Конески на руски јазик, направен од Олга Пањкина, на руските читатели, како и на сите оние кои читаат на руски јазик, мошне успешно им ја доловува и им ја претставува поезијата на Конески, неговото мајсторство на стихот и на јазикот. Олга Пањкина одлично ја чувствува мислата на Конески и ја преточува на руски јазик, овозможувајќи им на тој начин на сите читатели да го почувствуваат ритамот на поезијата на Конески, неговото мајсторство на стихот и се разбира неговата мисла и неговата порака која што тој ја испраќа во своите песни. Овде вреди уште еднаш да се истакне задовол-

ството од успешноста на руските преводи на поезијата на Блаже Конески, која со овој превод на некој начин се комплетира за руската читателска публика.

За препејувачите, покрај лексичката коректност, мошне важна улога има задржувањето на фигуративноста на поетовиот израз. Во добриот превод и препев не се нарушува јазичниот израз на авторот, неговата фигуративност, споредбите, интонацијата.

Од многубројните примери од спомнатиот избор песни ќе наведеме само не-

Послание

...Наум построил манастир
у истоков Белого озера.
На этой земле возрос и королевич Марко.
И при этом
Сколько бед она претерпела!
Но возможна ли без них зрелость?
Все предназначено –
Мы уходим,
А земля остается (80)

Послание

...Наум соградил манастир
На извирот на Белото езеро.
Оваа земја го крепела и Марка Кралета.
И сепак,
Зар не доживувала таа униженија?
Зар можело без тоа до зрелоста?
Сето е предвидено –
Ние си одиме,
а земјата останува (100)

О, поезия

О, поезия,
ты моя путеводная звезда в старости
в этом последнем пределе.
Как самоуверенная молодость
Выставляет напоказ
свою силу,
так жалкой старости приходится открывать
свою душу.
О, поезия,
ты жива,
пока в тебе есть и то и другое (27)

Поезијо

Поезијо,
ми отвораш пат во староста,
тоа е еден суден предел.
Како што младите
самоуверено
ја откриваат снагата,
така старите, горко им, треба да ја откриваат
душата.
Поезијо,
Ти можеш да живееш
Само со едното и другото (47)

колку одломки, со цел да се илустрира успешноста на препевите од руски на македонски јазик:

Доминантна карактеристика на преводот во книгата на Пањкина е задржувањето на оригиналниот поетски израз на авторот со максимално можна коректност на јазичниот израз, неговата фигуративност, споредбите и интонацијата.

Сепак, секој јазик има свои карактеристики во начинот на изразување, редоследот на зборовите, па и во користењето на граматичките средства. Поради тоа не е секогаш можно доследно да се задржат сите лексички и граматички карактеристики, акцентирањето и интонацијата кои, впрочем, прилично се разликуваат во двата јазика. Затоа успехот на преводот се цени и преку доловувањето на она што се нарекува «духот на песната», односно коректно претставување на авторовата идеја, неговата мисла и порака. И секако дека успешноста се состои и во тоа сите тие карактеристики да се доловат максимално со користење на јазичните можности и карактеристики на јазикот на кој се преведува.

Спецификите на јазичниот израз и потребите на версификацијата доведуваат понекогаш и до извесни разлики во изборот на лексемите за да се постигне најдобриот ефект кој е можен на другиот јазик. Тоа секако доведува до помали

Жажда

По правде говоря, им не было дела
до моих мыслей.
Они ценили только
прикосновение к телу
по моему желанию и фантазии
ради удовольствия.
И не могли отказаться,
понимая, что это дается лишь раз.
Постарев,
они стали еще равнодушнее к моим мыслям,
им все так же безразлична моя дневная
судьба
и только память возвращает их иногда
с жаждой
к моим иссякшим истокам (36)

Золотник

У многих есть ремесло,
кто на кого учился.
Одни
сапожники, пирожники, дорожники,
другие
пекари, лекари, аптекари
третьи
швейники, ружейники, коробейники,
воители, строители, сочинители,
кого только нет, и все разные.
Но среди них есть и великаны, и карлики!
(327)

Жед

Тие ја презираа потајно, мојата историска
свест
со сè што се изведува од неа.
Тие го ценеа само мојот допир
на различни делови од телото
спрема моето текнување и фантазија,
а поради морниците.
И не можеа да се откажат од тоа,
чувствувајќи дека само еднаш се дава.
Остарени,
тие уште повеќе ги негираат моите сфаќања,
и се уште порамнодушни спрема мојата
дневна судбина,
само споменот ги враќа понекогаш со жед
кон моите секнати извори (56)

Цице

Мнозина има занаетчии,
секој спрема својата ука.
Едни
абации, казанции, кондурации,
други
ковачи, сарачи, крпачи,
трети
златари, столари, колари,
клинчари, опинчари, копаничари,
и што ти не, и какви не чуда.
Но меѓу нив разликувај цинови од цуциња!
(337)

или поголеми разлики од аспект на лексиката, но најважниот елемент «духот на песната», односно генералната мисла или идеја, сепак, се запазува.

Разликите меѓу оригиналот и преводот, промените во рамките на лексиката и на компарациите, сепак не ја менуваат суштински мислата на поетот и настроението на авторовата песна. Најважното – пораката на авторот и смислата на песната се сочувани.

Во целина земено, може слободно да се каже дека преводите на Олга Пањкина се направени со голем усет и мајсторски ги пренесува идеите, чувствата и мислите на Блаже Конески на руски јазик. Со овој превод Блаже Конески е солидно претставен како поет пред руските читатели и може да им стане исто толку близок како и на македонските читатели.

ЛИТЕРАТУРА

Конески Б. Послание: стихи. М.: У Никитских ворот, 2013. 364 с.

Конески Б. Поезија. Кн. втора / МАНУ // Целокупни дела на Блаже Конески; критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов. Т. II, Скопје, 2011. 443 с.

Славянская поэзия XX–XXI. Из века в век. Поэзия Македонии. М.: Радуга, 2002, 352 с.

REFERENCES

- Koneski B. (2013) Message: Verses. Moscow. U Nikitskikh Vorot Publ. 364 p.
- Koneski B. Poetry. Book 2. In: The Complete Works of Blaže Koneski; critical edition / Ed. by Milan Ćurčinov. Vol. II. Скопје. 2011. 443 p.
- Slavic Poetry of the 20th–21st. From Century to Century. Poetry of Macedonia. Moscow. Raduga. 2002. 352 p.

Сведения об авторе:

Максим Каранфиловский,

доктор филологии

профессор

Университет им. Свв. Кирилла и Мефодия
в Скопје)

Maxim Karanfilovsky,

PhD

Professor

University Sts. Cyril and Methodius
University in Skopje

mkaranfilovski1@gmail.com